

УДК 343.6

М. П. Короленко, доц.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу і криміналістики,
Французький бульвар, 24 / 26, Одеса, 65058, Україна

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ І ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ДІЯНЬ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Проаналізовано проблему криміналізації і декриміналізації правових норм, які охороняють життя людини, а також вплив цих норм на кваліфікацію вбивства через необережність.

Ключові слова: криміналізація злочину, декриміналізація злочину, вбивство через необережність, обставина, що пом'якшує відповідальність, кваліфікуюча обставина.

Криміналізація, якщо її розглядати в динаміці, як процес, виявляє декілька стадій, які конкретна норма проходить в процесі законотворчості. Остання стадія процесу криміналізації одночасно є і його результатом. Результат виражається в створенні системи кримінально-правових норм, фіксуючих коло злочинного і кримінально караного діяння [1,48], бо сама кримінально-правова заборона створюється об'єктивними потребами суспільства в кримінально-правовій охороні громадських інтересів. Небезпека невідповідності підстерігає законодавця на будь-якій стадії процесу криміналізації як наслідок недостатньо повного обліку тих або інших факторів. Недоліки кримінально-правового законодавства, проблеми, пов'язані з криміналізацією, можуть призвести до небажаних наслідків: прогалин у кримінальній караності [1,59]. У такому випадку незахищеність певних громадських відносин кримінально-правовими засобами на фоні реально спричиненої їм шкоди нерідко штовхає до пошуку не передбачених законом альтернатив, і тому "Всі вони вміщуються в інтервалі від простого самосуду до "натяжок" у кваліфікації і погано прихованої аналогії" [2,379].

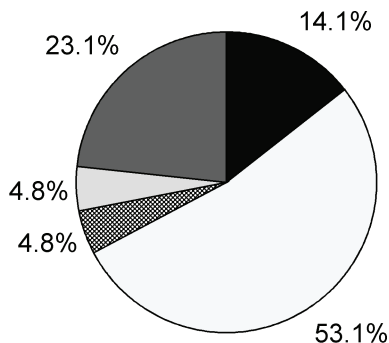
Немало випадків, коли досліджувані нами злочини проти життя внаслідок нерегульованості кримінальним законом механізмів прихованого впливу на відносини, які охороняються, становлять навіть більшу небезпеку, ніж ті, які охоплюються заборонаю, (наприклад, види співучасників: замовник, функціонер, посередник). Існуючий розрив між формулюванням кримінально-правових норм між зовнішньою формою кримінального закону і його внутрішнім змістом, сприяє виникненню такої небезпеки. Цей розрив підриває відразу два принципи кримінально-правового законодавства: принцип забезпечення кримінально-правової охорони тих громадських відносин, які потребують не лише охорони, але й її ефективності, оскільки кримінальної відповідальності уникають замовники, функціонери, посередники; принцип невідворотності відповідальності, оскільки такі види співучасників не передбачені самим законодавцем.

Нині низька ефективність окремих кримінально-правових норм викликана прогалинами у формулюваннях, технічною недосконалістю з одного боку, і надмірно широкою криміналізацією — з іншого, що неминуче призводить до недостатньої результативності уже діючих норм.

При цьому необхідно зазначити, що криміналізація, яким би способом вона не здійснювалась, потребує обліку деякої суми об'єктивних і суб'єктивних факторів, які в сукупності утворюють підстави кримінально-правової заборони [1,64].

Назвемо процент (%) засуджених за ст. 98 не чинного КК України, які мають: не зняту і не погашену судимість; попередня судимість була знята і погашена незадовго до вчинення вбивства з необережності; вчинили цей злочин в стані алкогольного сп'яніння; наркотичного сп'яніння; вчинили злочин в групі.

Діаграма 1. Вбивства з необережності

- вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння;
- засуджені мають не зняту і не погашену судимість;
- у засуджених судимість знята і погашена;
- вчинено злочин у стані наркотичного сп'яніння;
- вчинено злочин групою осіб.

Було б помилкою вважати, що “криміналізувати” подібні явища (вказані нами вище) законодавця підбурює аналіз юридично-кримінологічних факторів.

Скоріше навпаки: дослідження цих підстав повинно було б навести його на думку про відміну кримінально-правової заборони з огляду на те, що не існує взагалі вбивств з необережності. Але ми не лише не декриміналізуємо існуючу норму, а попри все вводимо ще одну норму (див. ч. 2 ст. 119 КК України), “вбивство через необережність двох або більше осіб” — начебто нам мало того, що вже дозволено. Воно так; якщо дозволяти, то вже дозволяти настільки, щоб поширити і на ті випадки, коли вірогідність їх настання є невеликою. Таким чином, видається обґрунтованим не лише виключити з кримінального законодавства подібні норми, але і до певної межі зменшити їх кількість. Тому що розрив між змістом подібних заборон і реальним регулюванням певних відносин сучасності більш ніж очевидний. Його можливо подолати лише шляхом відміни кримінально-правових норм, які не відповідають соціальним очікуванням. Якщо правильно, що — практика критерій істини, то потрібно визнати, і те, що масова “всездозволеність” на практиці окремих кримінально-правових норм означає зайвість цих норм, непотрібність, криміналізаційну недоцільність, тому що вони дають змогу уникати фактичної відповідальності за умисно вчинені злочини хоча і з непрямим умислом.

Отже:

— в нормотворчій діяльності законодавця одним із рушійних компонентів є її суперечливий процес (як в криміналізації, так і декриміналізації діянь);

— у процесі криміналізації і декримінації виявляється тенденція не лише до зміцнення, розвитку і вдосконалення чинного кримінального законодавства, але і до його уніфікації;

— дуже важливе значення, таким чином, має чіткість термінологічних конструкцій при визначенні тих громадських відносин, які беруться під кримінально-правову охорону законодавцем.

Література

1. Коробеев А. И. Советская уголовно-правовая политика. Владивосток: Изд. Дальневосточного ун-та, 1987. — 268 с.
2. Коржанский М. Й. Концепція розвитку законодавства України // Матеріали науково-практичної конференції (травень 1996 р.) — К.: 1996. — 360 с.
3. Карпец И. И. Наказание. // Социальные, правовые и криминологические проблемы. — М.: 1973. — 287 с.
4. Литвин О. П. Соціально-правове і законодавче забезпечення загальної безпеки. — К.: Наукова думка, 1999, — 310 с.
5. Кримінальний кодекс України. — К: Видавничий дім, 2001. — 329с.
6. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України. — К.: Юрінком, 1994. — 896 с.

М. П. Короленко

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу, криміналістики,
Французький бульвар, 24 / 26, Одеса, 65058, Україна

КРИМИНАЛИЗАЦИЯ И ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ ДЕЯНИЙ, ПОСЯГАЮЩИХ НА ЖИЗНЬ ЧЕЛОВЕКА

РЕЗЮМЕ

Уголовное законодательство Украины закрепило систему уголовно-правовых норм по охране жизни человека, которая определила, что основанием уголовной ответственности может быть только совершение общественно опасного умышленного действия, которое повлекло за собой насильственную смерть другого человека, что предусмотрено особенной частью Уголовного кодекса.

Ключевые слова: криміналізація преступлення, декриміналізація преступлення, убийство по неосторожности, обстоятельства, смягчающие ответственность, квалифицирующее обстоятельство.